

Rita Holm:

Hvem bar barnet?

En undersøgelse af gudmødre i sogne fra Københavns amt i 1700-tallet

Ved gennemgang af dåb i kirkebøgerne finder man ofte nogle kvinder, der gentagne gange i et sogn bærer børn til dåben i kirken. Navnene på de få kvinder går så ofte igen, at det ikke er sandsynligt, at kvinderne kan være i familie med så mange børn. Men det er også tydeligt, at disse kvinder overvejende boede i samme by, hvor barnet blev født. Hvem var så disse kvinder og hvilken tilknytning havde de til børnene og forældrene?

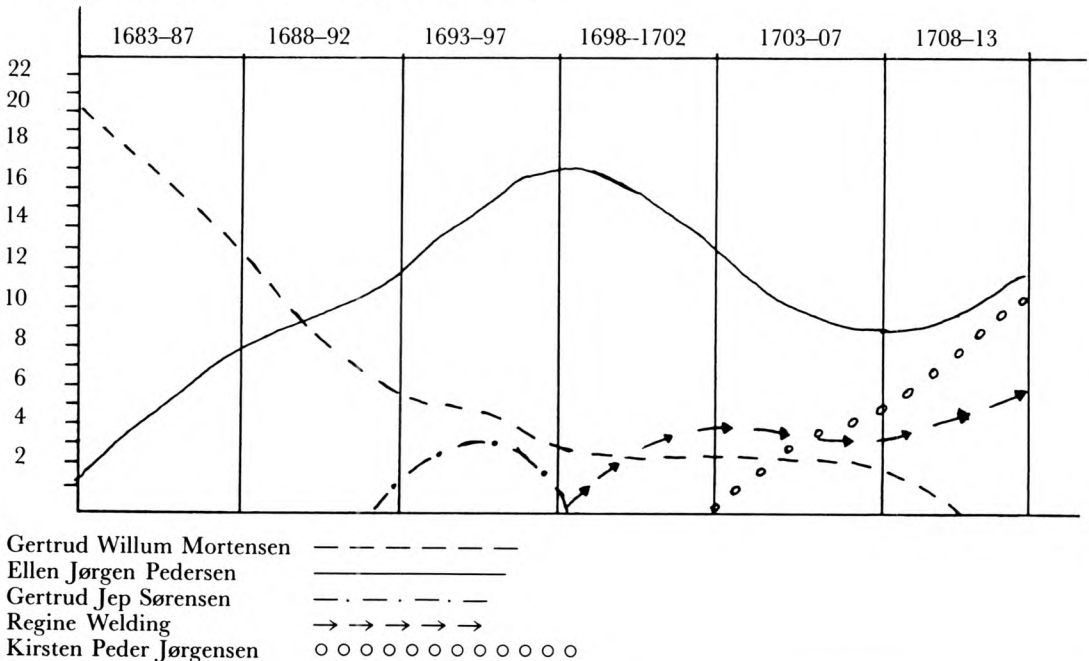
Axel Steensberg siger i sin undersøgelse af Store Valby på Sjælland, at man i regelen valgte en kone fra een af de mest ansete gårde i landsbyen, og et andet sted siges det, at kvinder ikke fortsatte med at bære børn, efter at de var blevet enker¹. Antageligt har det været således nogle steder; traditionen har måske også spillet en rolle, men også andre muligheder kan være årsag til valget af kvinden

der bar barnet. I det følgende vil jeg forsøge at vise, at der i visse tilfælde synes at være en forbindelse mellem kvinder, der var tilstede ved barnets fødsel og senere ved barnets dåb.

Gudmødre i Smørum sogn fra 1683-1713

En undersøgelse af Ledøje-Smørum kirkebog fra 1680-1754 viste, at en kvinde ved navn Ellen Jørgen Pedersen var gudmoder til mange børn, og at hun bar børn fra alle sociale grupper, også uægte børn. Det var derfor oplagt at finde ud af, hvornår hun begyndte og hvornår hun sluttede, samt hvor mange børn hun bar. Det viste sig, at hun begyndte i 1683, hvor hun bar et par børn om året stigende til omkring år 1700, hvor hun bar 10-12 børn om året til dåben. Ellen sluttede i 1713, hvor hun de sidste år kun bar 2-3 børn om året. I alt bar Ellen 119 udaf 465 børn fra 1683-1713 eller 25,6% af børnene til dåben. Nedenstående tabel I viser Ellen Jørgen Pedersen og 4 andre kvinder, som samtidig bar børn i Smørumovre by.

Tabel I. Fem gudmødre i Smørumovre sogn fra 1683-1713.

1. Axel Steensberg: Store Valby, 1974 side 86. Dagligliv i Danmark 1982 bd. V side 44.

Tabel I viser fem kvinder, der samtidigt var gudmødre. For Gertrud Willum Mortensen viser kurven et fald fra 1683, hun bar færre børn, frem til hendes død i 1710, 73 år gammel. Årsagen til det bratte fald i kurven for Gertrud kendes ikke; hun blev enke i 1689 og her synes kurven at flade ud. Fra 1683 bar Ellen J. Pedersen i gennem 16 år flere og flere børn. I 1699 blev hun gift anden gang, hvorefter kurven falder, for brat at ophøre i 1713. Desværre har det ikke været muligt at finde hendes død, så hun blev måske begravet i andet sogn. Uvilkårligt synes det, at da Gertruds betydning som den vigtigste gudmoder aftog, blev Ellen J. Pedersen hendes afløser. En enkelt kvinde Gertrud Jep Sørensen fik kun betydning som gudmoder i få år. Hendes afløser synes at være godsejerens kone Regine Welding fra Edelgave, og krokonen Kirsten Peder Jørgensen synes at blive Ellens afløser. Kirsten var gudmoder i mange år, og sidste gang, hun bar et barn til dåben, var i 1734.

Forventningen om, at Ellen var kone på en stor gård, holdt ikke stik; det viste sig, at hun kom fra den mindste gård i sognet. I Smørum sogn lå 4 landsbyer, Hove 7 gårde, Nybølle 6

gårde, Smørumnedre 13 gårde og Smørumovre 15 gårde. Gårdenes hartkorn lå fra 5 til 18 tdr., hvoraf de fleste gårde havde 8–10 tdr. hartkorn. Ellen Jørgen Pedersen boede på en gård – kaldet Lillegården – under Vartov Hospital på kun 2 tdr. hartkorn, og som gudmoder havde gårdens størrelse ingen betydning for Ellens anseelse³. Da Ellens mand døde i 1698, giftede hun sig med Mads Pedersen. Ellen fortsatte i sit nye ægteskab med at være gudmoder, og det er derfor ikke sandsynligt, at det var den forrige mands anseelse, der var årsag til, at hun blev bedt om at være gudmoder. I 1688 bar en Ellen Jordemoder i Smørumovre et barn til dåben, og det er måske her vi skal finde årsagen til, at Ellen J. (Mads) Pedersen bar flere børn til dåben end andre kvinder i sognet.

Nedenstående tabel II og III viser de 16 kvinder i Smørum sogn, som bar flest børn i perioden 1683–1713 og 1731–1761. Ud for hver kvinde er markeret et * under den by, hvor hun var bosat.

I perioden fra 1683–1713 blev der født 465 børn i sognet, heraf var 42 børn uægte eller 9% af samtlige børn blev født udenfor ægte-

Tabel II. Gudmødre i Smørum sogn fra 1683–1713, * markerer hvor hun var bosat.²

		Smørum- ovre	Smørum- nedre	Hove	Nybølle	ialt
Husm. og Skoleh.	Ellen Jørgen Pedersen	62*	52	5	0	119
Bonde	Gertrud Willum Mortensen	36*	3	0	0	39
Bonde	Kirsten Jørgen Pedersen	0	12*	0	0	12
Godsejerdatter	Regine Welding	9*	9	2	0	20
Bonde	Anne Lennart Jørgensen	2	0	15*	2	19
Bonde	Maren Rasmus Winzentsen	0	0	2	9*	11
Bonde	Gertrud Willum Pedersen	0	0	0	9*	9
Bonde foged	Kirsten Rasmus Olsen	1	0	9*	0	10
Bonde	Agathe Peder Pedersen	0	0	7*	0	7
?	Jørgen Olsens hust. i Stenlø.	6	0	4	0	10
Bonde	Margrethe Povl Svendsen	0	0	0	6*	6
Bonde	Margrethe Peder Povlsen	0	0	10*	4	14
Kromand	Kirsten Peder Jørgensen	11*	4	0	0	15
?	Anne Bonde Sengeløse	0	0	0	3	3
?	Jordemoder Boel Bonde Sengeløs.	0	1	0	2	3
Bonde	Gertrud Jep Sørensen	7*	1	0	0	8
ialt						305

2. Ledøje-Smørum kirkebog 1680–1754 LA.

3. Fæsteprotokol Vartov Hospital Stadsarkivet Kbh.

Tabel III: Gudmødre i Smørum sogn fra 1731–1761

		Smørum- ovre	Smørum- nedre	Hove	Nybølle	Ialt
Godsejer	Regina og Madam Welding	11*	17	0	0	28
Bonde	Karen Morten Willumsen	59*	5	11	2	77
Bonde	Kirsten Søren Nielsen	13*	1	0	0	14
Møller	Catrina Lars Pedersen	0	0	11*	0	11
Bonde	Kirsten Simon Pedersen	0	10*	0	0	10
Bonde	Anne Anders Tøgersen	0	0	40*	1	41
Bonde	Birte Peder Larsen	2	28*	0	0	30
Bonde	Kirsten Niels Larsen	4	18*	0	0	22
Kromand	Christiane Mogens Henriksen	12*	4	0	0	16
Bonde	Margrethe Willum Mortensen	18*	0	1	3	22
Bonde	Karen Hans Hansen	0	4	2	31*	38
Bonde	Kirsten Anders Hansen	0	2	25*	0	27
Bondefoged	Margrethe Niels Rasmussen	6*	2	0	0	8
Bonde	Kirsten Jørgen Hansen	0	7*	0	2	9
Bonde	Kirsten Peder Rasmussen	0	8*	0	0	8
Bondefoged	Maren Jens Pedersen	0	9*	0	0	9
Ialt						370

skab. Når tallet på uægte børn er så højt, skyldes det rimeligvis, at flere kvinder kom fra andre sogne, især fra København og gjorde barsel i sognet⁴. De 16 kvinder i tabel II bar 305 børn eller 65% af børnene.

I 1714 kom en lov om jordemødre, der forbød andre end eksaminerede jordemødre at hjælpe barselskvinderne. For at se om der skete en ændring i antallet af kvinder, der bar flest børn efter lovens indførelse, blev Smørum sogn undersøgt i perioden fra 1731–1761, hvor oplysningerne i kirkebogen var rimeligt sikre. I perioden blev der født 570 børn, en stigning på 22,6%. Af disse børn var 19 uægte eller kun 3,3% blev født udenfor ægteskab, hvilket muligvis var et resultat af tidens stærkere religiøse påvirkning – Pietismen. Trods stigningen i fødselstallet skete der ingen ændring i antallet af kvinder, der bar flest børn – se tabel III – og i den periode bar 16 kvinder 65% af børnene til dåben.

Gudmødre i Smørum sogn fra 1731–61

Seksten kvinder bar i perioden 1731–61 315

børn udaf 570, og igen ser vi een kvinde bære flest børn, nemlig Karen Morten Willumsen. Karen var kone på en mellemstor gård på 10 tdr. hartkorn. I 1741 blev hun enke men fortsatte med at bære børn til dåben. Karens søn Willum Mortensen overtog gården efter faderen. I 1748 blev Willum anklaget af sin kone Margrethe for overfald på både hende og hans moder⁵. Willum kom ofte fuld hjem og bankede konen, men da han en nat overfaldt både hende og hans moder Karen, mens han råbte, at han gerne ville »klæde hjul- og stejle« for dem, klagede hans kone til Vartov Hospitalsforstander. Willum slap for straf, da han lovede at være en kærlig søn og husbonde. Trods disse problemer fortsatte Karen med at bære børn til dåben.

Det er ikke sandsynligt, at det var sønnens anseelse, der var årsag til Karens rolle som gudmoder, og Karens enkestand havde heller ingen indflydelse på hendes position som den vigtigste gudmoder i sognet. Årsagen til Karens position og anseelse må findes et andet sted, og forklaringen kan være, at i 1745 står

4. Gustav Bang: Kirkebogsstudier, side 70 »For Sjælland lå gennemsnittet på 8,1% fra 1645–99, men viser en markant nedgang mod slutningen af 1600-tallet«.

5. Vartov Hospital: Indkomne sager fra byerne. Stadsark. Kbh.

der i kirkebogen, at Karen Morten Willumsen var jordemoder.

Efter Karens død i 1754 overtog svigerdatteren Margrethe gudmoder hvervet – se tabel III. Muligheden for, at hun også overtog jordemoder eller fødselshjælper erhvervet, er stor. Det var dengang ikke ualmindeligt, at en jordemoder oplærte sin datter eller svigerdatter. I 1754 anmodede en jordemoder, om hendes datter kunne blive eksamineret og få attest som jordemoder. Datteren fik afslag med den begrundelse, at hun ikke havde »videnskab« nok, og at der ikke var »vacance« til hende; men jordemoderen måtte gerne oplære hende ligesom andre kvinder, der ønskede det⁶.

Siden Willums farmoder Gertrud Willum Mortensen omkring 1680 bar børn til dåben, havde der altid været bud efter en gudmoder på gården. Da Willums kone Margrethe døde i 1763, giftede han sig med Anne Andersdatter, men Anne blev aldrig bedt om at være gudmoder i de år, hun var gift med Willum indtil hans død i 1769.

Kirsten Søren Nielsen også fra Smørumovre vedblev med at fungere som gudmoder til sin død i 1746 – 13 år efter mandens død. Hendes svigersøn overtog gården – en kgl. fæstegård. I årene indtil Kirstens død blev der født 6 børn på gården. Efter Kirstens død forsøgte datteren tilsyneladende at overtage gudmoder hvervet, men hun blev kun gudmoder til 4 børn fra 1746–47. Datteren fik 3 børn mere efter moderens død og fungerede ikke efter 1747 som gudmoder.

Hvis gårdens anseelse spillede en rolle, hvorfor fortsatte datteren så ikke efter Kirstens død som gudmoder? Kan grunden være de mange fødsler, hvor hun en del af tiden har været besværet og efter fødslen »uren« i seks uger, hvor hun ikke måtte komme i kirken? Eller skyldtes det de mange små børn, at hun derfor ikke kunne afse tid som fødselshjælper? I 1725 skrev provst Louman, at Karen Ras-

mus Olsens i Vallensbæk var udnævnt til jordemoder, men at hun ikke kunne påtage sig embedet, fordi hun skulle passe sin syge moder og små børn⁸.

Godsejerens datter Regina Welding og hendes moder Madam Welding bar også børn til dåben, hvilket sandsynligvis skyldtes forholdet til deres fæstebønder, idet alle gårde i Smørumnedre bortset fra 2 kgl. gårde, og 3 gårde i Smørumovre var fæstegårde under Edelgave. Desuden var Madam Welding datter af en bonde i Smørumovre, hvilket sandsynligvis også har medvirket til et nært forhold til bønderne i sognet.⁷

Jordemødre i Københavns amt

Formodentlig var en del af de kvinder, der bar dåbsbørn, jordemødre eller fødselshjælper, men når det kun i enkelte tilfælde kan bekræftes, skyldes det kirkebøgernes mangelfulde oplysninger.

En liste fra Københavns amt viser, at i 1725 lod 45 kvinder sig eksaminere som jordemoder⁸. I tilknytning til listen skrev provst Louman, at han d. 2. jan. 1725 havde modtaget en resolution fra amtmanden, hvor provsten blev bedt om at få en udtalelse fra sognepræsterne i Københavns amt, hvem de kunne anbefale til jordemoder. Den 8. feb. svarede Louman, at han endnu ikke havde modtaget efterretning fra alle præster, men fremsendte nogle udtalelser fra 9 sogn:

»I Avedøre by er udnævnt Anne Dannemans 60 år, har været jordemoder i 7½ år, vel lykkelig, er kristelig og gudelig.

I Ejby Kirsten Peder Pedersen 50 år, har i mange år betjent barselskvinder, men har været et par gange vel ulykkelig, vil gerne lade sig undervise.

I Hvissinge Maren Henrik Christensen, hun har altid førhen i den forretning været lykkelig, 34–36 år er skikkelig og anvendelig.

6. Inger Dübeck: Jordemødre i retshistorisk belysning. Historie, Jyske samlinger bd. X 1972–74, side 346.

7. J. P. Jørgensen: Historiske optegnelser Ledøje-Smørum sogne 1925.

8. Stift- og amtsarkivet, Københavns amt »Breve fra div. embeds og particulærer personer« 1725 LA.

I *Kirkeværløse* angives til jordemoder Lucie Laurits Christensen, er i sit forhold skikkelig og kun 41 år.

For *Lille Værløse* er ingen andre, der vil påtage sig sådant embede, uden de forhen udnævnte Mette Herløv Nielsen og Mette Peder Fløjtes, hver af dem 55 år.

Thorslunde Karen afg. Peder Hansens, hvis alder er mig ikke kundgjort.

Ishøj sogn og *Tranegilde* Anna Peder Ibsen, vel gammel og skrøbelig og i hendes sted Anne Laurits Hansen, som forhen i slig forretning har været lykkelig, 50 år.

Vallensbæk I Ellen Nielsdatters sted, som synes at være for gammel til det embede, kan hendes datter Karen Rasmus Olsens træde, så snart hun bliver før dertil, thi nu er hun nær ved at gøre barsel og kan ikke tåle at færdes, hun er 31 år«.

Den 3. juni skrev provst Louman igen til amtmanden, at Karen Rasmus Olsens fra *Wallensbæk*, som før var udnævnt til jordemoder, ikke kunne påtage sig embedet, da hun skulle passe sin syge moder og små børn. Louman henstillede, at andre sognes jordemødre måtte betjene *Vallensbæks* barselskvinder.

Hvis vi nu ser lidt på Lucie Laurits Christensen fra *Kirkeværløse*, så nævnes hun i 1732 som jordemoder i *Værløse kirkebog*⁹. Da kirkebogen fra 1732 giver gode oplysninger, kan hun følges fra 1732–1760, hvor Lucie jordemoder i den periode bar 127 børn til dåben. I samme tidsrum døbes 650 børn fra 5 landsbyer i *Værløse sogn* og Lucie jordemoder bar således 19,5% af disse børn til dåben. Efter 1760 bar Lucie ingen børn, hun var da 76 år og døde i 1771, 87 år gammel. Yderligere blev to andre kvinder udnævnt til jordemoder i *Værløse* samtidig med Lucie, nemlig Mette Herløv Nielsen og Mette Peder Fløjtes. De sidste to kvinder bar også børn til dåben, men nævnes aldrig som jordemødre.

Jordemødre som gudmødre

Det er muligt, at nogle sogne har haft en familietradition for gudmoderrollen eller jordemodererhvervet. I tabel I ses Anne Bonde og jordemoder Boel Bonde fra *Sengeløse*, som begge bar børn til dåben i *Smørum sogn* omkring 1700. I *Sengeløse kirkebog* nævnes i 1757 jordemoder Margrethe Jens Bonde, som bar et uægte barn til dåben. Der blev født 25 børn i *Sengeløse* det år og Margrethe Bonde bar 5 børn eller 20% af børnene til dåben, men kun ved det uægte barns dåb nævnes hun som jordemoder. Margrethe fik selv børn fra 1732, og indtil 1741 var hun ikke gudmoder til børn i sognet¹⁰. Da kirkebogen først igen fra 1752 giver oplysninger, så viser det sig, at fra 1752–58 bar jordemoder Margrethe Bonde 17 børn til dåben.

Inger Dübeck nævner fra en undersøgelse af *Lyngby sogn* 1645–72, at det synes som en gammel skik, at en del jordemødre bar børnene til dåben¹¹. Men antageligt var det ikke begrænset kun til landdistrikterne. I 1747 blev Lisbeth Thomsen »attrapperet« udenfor *Garnisonskirken* i *København*, da hun efter barnedåb kom ud af kirken bærende på kaptajn Schacks barn. På spørgsmål om, hvorfor hun igen havde forløst en kvinde uden at være eksamineret jordemoder, svarede hun, at hun havde betjent kaptajnens kone i 9 tilfælde. På samme tid fik madam Mads Madsen i *Lyngby* en mulkt på 4 rdl. fordi flere jordemødre havde mødt hende i kirkerne med børn til dåben, hvilke hun selv havde hjulpet til verden uden at være eksamineret jordemoder¹². Det synes, som om disse to kvinder fandt det naturligt at bære børn til dåben, som de selv havde hjulpet til verden.

Hvor stort antallet af jordemødre egentlig var i et sogn i første halvdel af 1700-tallet, ved vi ikke, men at der var flere i et sogn, der fik ek-samen samtidig, kan vi se af listen fra 1725. Fra *Smørum sogn* fik Margrethe Povel Svend-

9. *Værløse kirkebog* LA.

10. *Sengeløse kirkebog* LA.

11–12. Inger Dübeck: *Jordemødre* i retshistorisk belysning. Historie, jyske samlinger bd. X 1972–74 side 381–82.

sen i Nybølle og Ingeborg Nielsdatter i Smørumnedre eksamen. Når Ingeborg omtales uden en mands navn, har hun muligvis været ugift. Ingeborg bar et barn i 1723 og fik eksamen i 1725, men omtales derefter ikke mere i kirkebogen. En Ingeborg Nielsdatter fik et uægte barn i 1726, om det er den samme kvinde vides ikke, da det ikke har været muligt at finde flere oplysninger om Ingeborg Nielsdatter. Ydermere har vi Karen Morten Willumsen i Smørumovre, der omtales som jordemoder, men det ses ikke, at hun har aflagt eksamen.

I 1727 blev to forskellige børn samme dag holdt over dåben i Smørum kirke af hver sin gudmoder nemlig Margrethe P. Svendsen og Karen M. Willumsen, begge jordemødre.

Også i Værløse var der flere jordemødre i 1725 – Lucie Lars Christensen, Mette Herløv Nielsen og Mette Peder Fløjtes, der alle bar børn til dåben i gennem 25–30 år.

Andre gudmødre

Andre kvinder end jordemødre bar også børn til dåben, og det synes især at være officielle personer som præste-, degne-, foged-, og skoleholderkoner. I Ledøje bar fra 1731–1761 præstens, fogedens og degnens koner 71% af børnene til dåben. Og hvor fogedens og degnens koner bar uægte, så bar præstens kone ingen uægte børn.

Kirsten Rasmus Olsen i tabel II var fogedkone i Hove. Da hun fik et par børn, bar Ellen J. Pedersen – samme tabel – hendes børn til dåben. Og da Ellen fik børn, var Gertrud Willums, Smørumovre, gudmoder til børnene. I Smørumnedre var bondefoged Jens Pedersens kone og i Smørumovre bondefoged Niels Rasmussens kone blandt gudmødrene (se tabel III).

Det har ikke været muligt at finde oplysninger om, hvorvidt nogen af disse kvinder var jordemødre, men en del degnekoner var jordemødre. I 1725 får Karen Karsten degns fra Herstedøster attest som jordemoder – des-

værre er kirkebogen brændt, så det ikke kan undersøges, om hun bar børn der – men allerede i 1694 finder vi Karen Karstens i Sengeløse, hvor hun bar børn til dåben. I Ledøje holdt »den gl. degneenke fra Sengeløse, som havde været jordemoder« et par børn over dåben i 1740 og 1749.

Skoleholderens kone i sognet kunne også være jordemoder; det viste sig senere, at Ellen J. Pedersen var identisk med Jørgen Skolemeisters kone. I København var jordemoder Marie Svendsen gift med skoleholderen ved Petri kirke. Da hun i 1783 hængte et lovebælet skilt ud, hvor der stod: »Her bor jordemoder Marie Svendsen som betjener barselskoner«, forlangte kirkeforstanderen for Petri kirke skiltet fjernet. Af hensyn til hendes mands skoleembede søgte Marie Svendsen om fritagelse for at opsætte skiltet, men hun spurgte samtidigt, om hun skulle trods kirkeforstanderen¹³.

I Brøndbyøster bar to kvinder i perioden 1730–41 ialt 76% af børnene til dåben. Den ene var skoleholder Steensbergs kone, den anden gårdmand Poul Hansens kone Mette¹⁴. Heller ikke her fremgår det, om en eller måske begge var jordemødre.

I mange sogne lå hovedparten af ansvaret for at bære børnene hos få kvinder i en by. Smørum sogn havde 4 landsbyer, og der var 16 kvinder, der bar flest børn, hvilket giver et gennemsnit på 4 kvinder pr. by i en periode på ca. 30 år. Hvor mange af disse kvinder, der var jordemoder eller fødselshjælper, har vi ingen sikre oplysninger om, men i visse tilfælde synes der at være en forbindelse mellem jordemodererhvervet og gudmoderrollen.

I loven fra 1714 om jordemødre siges det, at ingen må udøve jordemodergeringen uden at være eksamineret, men samtidigt påbydes jordemoderen at opøve dertil egnede kvinder. Derved åbnedes mulighed for, at kvinder kunne få en erfaren hjælp ved en uforudset fødsel. Særligt i vinterhalvåret, hvor vejene var dårlige og ufremkommelige på grund af vejret, fik utvivlsomt mange kvinder brug for en erfaren hjælper, inden den ek-

13. sst., side 359.

14. Materiale overladt af Hans Hundstrup, Brøndbyøster.

saminerede jordemoder kunne nå frem. Jordemoderen kunne også være opholdt ved en vanskelig fødsel, der måske trak ud i mere end et døgn et andet sted i sognet, og så har det været nødvendigt, at andre kvinder kunne træde til¹⁵.

Tilsyneladende var jordemoderen agtet og respekteret i flere landsbyer i Københavns amt; de jordemødre, vi kender, bar mange børn til dåben og fik en hædersplads ved dåbsgildet kort efter barnets fødsel. Andre kvinder, som var gudmødre og måske også jordemødre, opnåede den samme status, uanset om de var enker eller kom fra en mindre gård i sognet. Der er også andre træk fælles for disse kvinder. Ofte overtog en datter eller svigerdatter det ærefulde hverv som gudmoder, men når Simon Pedersens ny kone i Smørumnedre fra 1740 og Willum Mortensens nye kone i Smørumovre fra 1763 ikke mere blev bedt som gudmoder, kunne det være, at hvervet som gudmoder skyldtes personlige kvalifikationer hos den kvinde, som bar barnet. Kvalifikationer f.eks. som jordemoder skulle være et stærkt helbred, godt håndslag, moden alder og ikke for mange små børn¹⁶. Det samme synes at være tilfældet med mange af gudmødrene.

Afslutning

Der er stor sandsynlighed for, at en del af de kvinder, der bar mange børn, var jordemødre. Og valget af disse kvinder synes i mange tilfælde at falde på kvinder, der var til dels uafhængig af tunge byrder i familien, såsom at passe syge og små børn.

Ligeledes synes der at være en udbredt tendens til at vælge gudmoderen blandt kvinder i landsbyen, der enten selv havde været eller var gift med mænd, der havde tilknytning til stillinger af samfundsmæssig art.

I skifter fik efterladte børn omhyggeligt tildeelt en formynder, som skulle varetage børnenes arvelod. Og selvom børnene blev hos den efterladte far eller mor, blev formynderen pålagt at holde opsyn med børnenes arv i hjemmet, indtil børnene blev voksne. Den samme omhyggelighed med at sikre, at det barn, der blev døbt i kirken, nu også var barn af N. N., kan ikke spores i kilderne. Men gudmoderen eller jordemoderens frembærelse af barnet til dåben var måske tidligere en bekræftelse på, at barnet var født af de forældre, hvis navne blev opgivet til præsten.

Materialet i denne undersøgelse, som kun omfatter spredte lokaliteter i Københavns amt, kan ikke give et entydigt svar; det har kun været hensigten at påvise en forbindelse mellem gudmoderen og jordemoderen.

---

15. Holger Munk: Kvindestuen, Årbogen for Præstø Amt 1947.

16. Inger Dübeck: Jordemødre i retshistorisk belysning. Historie, jyske samlinger bd. X 1972-1974 side 351.